

Dünyada görünməmiş böhran proqnozu

Ekspert: “İqtisadiyyatın çarxlarının yenidən dönməsi üçün böyük bir plana və maliyyə vəsaitinə ehtiyac yaranacaq”

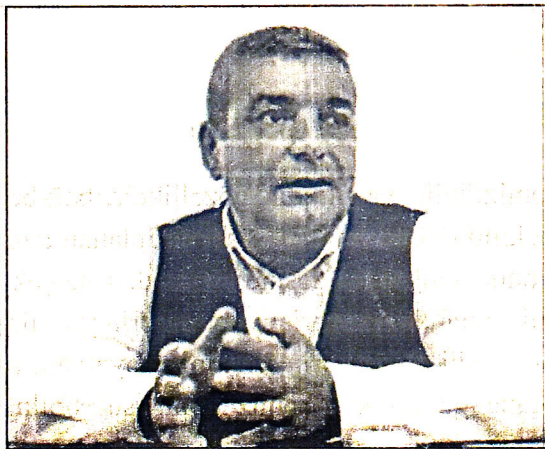
“2020-ci ilin ikinci rübündə 195 milyon insan koronavirus pandemiyası səbəbindən işsiz qalacaq. Ən çox itki verənlər kiçik və orta müəssisələr, eyni zamanda kənd təsərrüfatı işçiləri, fərdi işləyənlər və əmək miqrantları olacaq”. Bu həyəcanlı proqnozlar BMT-nin hesabatındandır. Hesabatda bildirilir ki, ölkələr koronavirus pandemiyasından sonra yeni bir iqtisadiyyat yaratmaq və iş yerlərini artırmaq üçün addım atmalıdırlar. Artıq dünyada əvvəlki normal həyat olmayacaq. Mütəxəssislər hesab edirlər ki, bu dövəmdə hökumətlər tərəfindən həyata keçirilən maliyyə tədbirləri gələcəyə öz təsirini göstərəcəkdir”.

BMT-nin proqnozuna görə, 2020-ci ilin ikinci rübündə 195 milyon insan koronavirus pandemiyası səbəbindən işsiz qalacaq. İşsizlik və yoxsulluq həddi tarixdə ilk dəfə bu səviyyəyə çatacaq.

BMT ekspertlərinin fikrincə, ən çox itki verənlər kiçik və orta müəssisələr, eyni zamanda kənd təsərrüfatı işçiləri, fərdi işləyənlər və əmək miqrantları olacaq.

Aprelin əvvəlində Beynəlxalq Valyuta Fondunun rəhbəri Kristalina Georgieva bu böhranı 1929-cu ildə başlanan Böyük Depressiya ilə müqayisə edərək, son 100 ildə baş verən qlobal iqtisadi böhranların ən pisi adlandırır.

Mövzu ilə bağlı “Yeni Müsavat”a danışan iqtisadçı ekspert Natiq Cəfərli bildirib ki, dünya iqtisadiyyatında bu gün baş verən proseslər əvvəlki böhranlardan fərqlənir: “Dünyanın bir çox aparıcı təşkilatları, o cümlədən BMT-nin açıqlamalarının əsasında bu məqam durur. Çünki böhran əsasən real sektoru, turizmi, ictimai-iaşə, xidmət sahələrini əhatə edir. Bu xidmət sahələrinin multiplikativ effekti də var. Dünya əhalisinin az qala 60-70 faizinin təminatı bu sahələrdən idi. Əsasən Avropa, Amerika və Asiya ölkələrini də götürsək,

bu sahə daha çox inkişaf edib. Böhranın vurduğu sahə də, məhz xidmət sahəsidir. Turizm demək olar ki, dayanıb və multiplikativ effektlə ən azı 10 sahəyə təsir edib. Ona görə də işsizlər ordusunun kəskin artması təbii olaraq bütün ölkələri narahat edir. Amerikada da işsizlərin sayı kəskin artıb. Bütün dünyada həyəcan təbili çalınır”.

İqtisadçının fikrincə, postkoronavirus dönəmində belə insanların davranış qaydaları, prioritetləri dəyişməyəcək: “Ona görə də iqtisadiyyatın dərhal köhnə vəziyyətə qayıtması ehtimalı azalıb. Bunun səbəbi isə odur ki, əlaqələr qırılıb, insanların psixoloji vəziyyəti fərqlidir, davranış qaydaları dəyişib. Ona görə də zamana ehtiyac var. Ən yaxşı halda bu ilin oktyabr ayından etibarən vəziyyət yaxşıya doğru dəyişməyə başlayacaq. Dünya iqtisadiyyatının pandemiya dövründən əvvəlki vəziyyətə qayıtması isə ən yaxşı halda 2022-ci ilin birinci rübündə baş verə bilər. Ona görə də bu proqnozlara ciddi yanaşmaq lazımdır”.

N.Cəfərli vurğuladı ki, bu durumdan Azərbaycan hökuməti də ciddi nəticələr çıxartmalıdır: “Çünki Azərbaycanda da vəziyyətin daha pis olmasının digər bir səbəbi odur ki, bizə ikitərəfli zərbə dəyib. Həm pandemiya ilə əlaqəli iqtisadiyyatın durma nöqtəsinə gəlməsi, həm də neftin qiymətlərinin ucuzlaşması Azərbaycanda böhranın daha dərin qatlara enməsinə səbəb olacaq. Ümumiyyətlə, neft ölkələrində ikitərəfli problem yaşanır. Neft alan ölkələrdə neftin ucuz olması onlara bir qədər dəstəkdir. Ancaq neft hasilatçısı olan ölkələr üçün bu bir zərbədir”.

İqtisadçı hesab edir ki, Azərbaycan hökumətinin açıqladığı tədbirlər planı biznesi və əhalini bütünlüklə əhatə etməsə də, hələ ki iqtisadiyyatın işə salınması planı deyil, əksinə, mart və aprel aylarında əhaliyə dəyən ziyanın az da olsa kompensasiya edilməsi planıdır: “Artıq 3,5 milyard manat vəsait xərclənib. Ancaq iqtisadiyyatın çarxlarının yenidən dönməsi üçün böyük bir plana və maliyyə vəsaitinə ehtiyac yaranacaq. Hökumət bunu indidən düşünməlidir. Bütün ölkələr ilkin mərhələdə pandemiyanın biznesə və əhaliyə vurduğu zərbələrin qarşısını almaq üçün proqramlar açıqlamaqla paralel, iqtisadiyyatı işə salmaqla bağlı proqramlar da açıqlayıblar. Bununla bağlı trilyonlarla dollar vəsait nəzərdə tutublar. Təbii ki, Azərbaycanın maliyyə imkanları da çox məhduddur. Neft Fondundan təhlükəsizlik yastığı olsa da, biz bunu hesablama aparmadan bu gün xərcləsək, çox qısa bir müddətdə bu vəsait də bitəcək. Sonradan iqtisadiyyatı işə salmaq üçün əlavə vəsaitlərə ehtiyac olarsa, xarici təşkilatlardan borc almaq zərurəti yarana bilər. Bunun üçün də indi paralel olaraq hökumət iqtisadiyyatın işə salınması proqramını açıqlamalıdır”.

N.Cəfərli əlavə etdi ki, Azərbaycanda da turizm sektoru itki ilə üzləşəcək: “Rəsmi rəqəmlərə görə, bu sahədə 24 min insan çalışırdı. Qeyri-rəsmi rəqəmlərə görə isə, bundan 4-5 dəfə çox insan çalışır. Bu il ən azı 100 min insan turizm sektorundan kənar qalacaq. Onların profilinin dəyişməsi və ya başqa istiqamətlərə yönləndirilməsi üçün kifayət qədər geniş proqramlara ehtiyac var. O cümlədən ictimai-iaşə, kafe-restoran şəbəkəsində, qeyri-ərzaq ticarətində iqtisadiyyat dayanıb. İnsanlar postkarantin dövründə belə dərhal alış-verişə, geyim almağa, kafelərə getməyə can atmayacaq, əllərində olan vəsaitləri qoruyub saxlamağa can atacaqlar. Dünya iqtisadiyyatında olduğu kimi, Azərbaycanda da bu problem yaşanacaq”.

Nərgiz Liftiyeva,
“Yeni Müsavat”